

VIER VRIENDEN AAN EEN HEIDENS HOF

• Kees Fieggen

HET ZAL JE MAAR GEBEUREN: JE BENT GOED OPGEVOED, WEL TER TALE EN JE HEBT MET HARTZEER GEZIEN HOE HET GROOTSTE DEEL VAN DE ELITE OM JE HEEN LAK HEEFT AAN GOD EN ZIJN GEBODEN. TERWIJL JIJ ALS TIENER TROUW PROBEERT TE ZIJN AAN DE GOD VAN ISRAËL, LIJKT DE HEERE ZELF HET OPGEGEVEN TE HEBBEN: DE CHALDEEËN VOEREN JE WEG VAN JE VERTROUWDE OMGEVING OM TE GAAN DIENEN IN EEN TOTAAL VREEMD LAND, AAN EEN HEIDENS HOF.

GELUKKIG BEN JE NIET ALLEEN: JE BENT MET Z'N VIEREN EN SAMEN BESLUIT JE ERVOOR TE GAAN - MAAR JE VRAAGT JE AF HOE JE DAAR KUNT OVERLEVEN. ALLES IS ANDERS HIER - HOEWEL: 'THUIS' WAS ALLES TOCH OOK AL AAN HET AFGLIJDEN. HOE LANG GAAT DIT DUREN? ZUL JE DE STAD EN DE TEMPEL NOG TERUGZIEN?

DIT ARTIKEL GAAT OVER VIER JOODSE VRIENDEN, DIE NIET ALLEEN OVERLEVEN AAN DAT VREEMDE HOF, MAAR ZELFS HOGE POSITIES KRIJGEN. EÉN VAN DE VIER SCHRIJFT HUN BELEVENISSEN OP EN ALS HIJ LIJKT UITGERANGEERD AAN HET HOF, LAAT DE HEERE HEM BIJZONDERE VISIOENEN ZIEN. MEER DAN ZEVENTIG JAAR BLIJFT DEZE DANIËL AAN EERST HET CHALDESE EN LATER HET PERZISCHE HOF. WE KUNNEN VEEL LEREN VAN DEZE VIER VRIENDEN - ZEKER ALS WE IN VOOR ONS NIEUWE OMSTANDIGHEDEN BELANDEN.

Iets meer over het boek Daniël

Dit boek neemt in de Bijbel een bijzondere plaats in. Het hoort in de Hebreeuwse Bijbel bij de Kethubim (geschriften), samen met Ezra, Nehemia en Kronieken. Het is voor ongeveer de helft in het Aramees geschreven en dat Aramees lijkt op dat van Ezra.

Het boek is ook bijzonder omdat het zowel belevenissen van Daniël en zijn drie vrienden beschrijft alsook visioenen die lopen tot in de eindtijd - sommige dingen moeten nu nog in vervulling gaan. De zeer gedetailleerde beschrijving van gebeurtenissen in H 11 heeft critici ertoe gebracht om te stellen dat het boek uit de tijd van de Makkabeeën stamt. Er is echter reden genoeg om aan te nemen dat Daniël in de zesde eeuw v.C. geschreven is - preciezer: tussen 605 en 535 v.C.

De figuur van Nebukadnezar is intrigerend - hij schreef grotendeels het vierde hoofdstuk en zijn eerste droom in H 2 is als het ware de ouverture van de visioenen vanaf H 7. Deze koning wordt ertoe gebracht om te knielen voor de Allerhoogste God.

Voor we verder gaan: lees eerst dat eerste hoofdstuk eens door - er staan een paar gekke namen in ...

Weggevoerd

Als we zorgvuldig lezen en vergelijken, zien we dat de vier vrienden hoorden bij de eerste deportatie (2Kron.36:7vv.). Jeruzalem wordt dan nog niet verwoest, maar een deel van het tempelgerei wordt wel meegevoerd. Later vinden er nog drie deportaties plaats (Jer.52:28-30) en worden uiteindelijk Jeruzalem en de tempel verwoest.

Alles lijkt verloren - typerend is 1:2, waar we tweemaal lezen van zijn god - dat is de god (of eentje daarvan) van Nebukadnezar. De bloem van de natie, waaronder nakomelingen van koning Hizkia (2Kon.20:18), moet aan het hof omgeschoold worden tot dienaren van Nebukadnezar. Daar hoort een 'koninklijk dieet' bij en ze krijgen nieuwe namen op de koop toe. Hoe ga je daarmee om? Hoe kun je nog vasthouden aan de God van Israël en aan Zijn voorschriften? Zou Hij het niet begrijpen dat er nu toch wat compromissen gesloten moeten worden?

Het doet me denken aan de school waar ik jarenlang leraar ben geweest en waar mijn kinderen ook op hebben gezeten. Dat was in naam nog een christelijke school, maar wat ik in mijn biologielessen probeerde op te bouwen, werd in de godsdienstlessen afgebroken. Ik heb mijn kinderen

toestemming gegeven om uit een les weg te lopen als er ongodelijke films werden vertoond. Samen met een collega konden we een groep leerlingen toerusten om staande te blijven - en voor sommigen was het een hele steun dat ze - soms in dezelfde klas, soms niet - medestanders hadden. Het wordt er niet makkelijker op, met alle onderwijs over gender-diversiteit e.d. Wat doe je als ouders, wat doe je als jonge christen in zo'n situatie?

De eerste test

De vier vrienden hadden met twee problemen te maken, al lijkt het voor de argeloze lezer in H 1 alleen over het voedsel te gaan. Terugkijkend weet Daniël het nog goed hoe het begon: met een voornemen in zijn hart (1:8). Uit het hart zijn de uitgangen van het leven en het is van groot belang dat hart in de allereerste plaats rein te houden (Spr.4:23; vgl. Spr.3:3-6 en Ps.84:6). Van daaruit kun je Hem verder gaan dienen en verwachten dat Hij de weg niet alleen duidelijk maakt, maar ook baant. Voor Daniël was de Thora geen papieren tijger, maar deze was in zijn hart geschreven. Als hij vraagt om zich niet te hoeven verontreinigen, werkt God het eerste wonder: genade en barmhartigheid (1:9; zie Ps.106:46). Hij is met hen meegegaan en heeft gezien wat er in hun hart was, dat ze hun pad rein wilden bewaren - naar Gods Woord (Ps.119:9).

Het was lastig om de vier Joden een aparte behandeling te geven: dat kon het hoofd van de hovelingen makkelijk de kop kosten (1:10), maar Daniël weet raad: stel ons maar op de proef, test ons tien dagen! Dat durft de man wel aan en na tien dagen blijkt dat de vier er beter uitzien dan de anderen. De vier vrienden nemen een risico: ze maken zich afhankelijk van de uitkomst van de test - maar daarbij vertrouwen ze natuurlijk op de HEERE, ze zijn in feite afhankelijk van wat Hij gaat doen. Het is zoals Hij zelf had gezegd: U moet de HEERE, uw God, dienen. Dan zal Hij uw brood en uw water zegenen (Ex.23:25). Daar zit een les in: als we werkelijk overtuigd zijn dat we een bepaalde weg moeten bewandelen, dan kan Hij die weg ook banen, zelfs in het hart van koningen (Spr.21:1).

De tweede test

De echte test kwam natuurlijk pas toen ze examen moesten doen bij de koning. Voordat dat gebeurt, zegt God hun gehoorzaamheid: Hij geeft hun alle vier kennis, verstand en wijsheid en aan Daniël geeft Hij iets extra's, namelijk inzicht in allerlei visioenen en dromen (1:17). Dat dit waar is, zal pas in de loop van de tijd blijken. Voor dat inzicht in dromen moeten ze wel eerst samen op de knieën (2:17-19). Als ze voor de koning verschijnen, blijkt hoezeer God hen gezegend heeft: niemand is zo goed gekwalificeerd als deze vier, ze zijn excellent! Dus: ze overleven niet alleen aan dat

heidense hof, maar krijgen ook nog eens de beste cijfers bij het examen en hoge posities aan het hof.

Waarschijnlijk schrijft Daniël dit allemaal achteraf, want deze dingen blijken pas in de loop van de tijd. Als we goed lezen, dan valt op dat de droom in H 2 (in het tweede jaar van Nebukadnezar) komt voordat hun training van drie jaar (1:5) is voltooid.

Welke les ligt hier voor ons? In elk geval hoeft je niet al wat ouder te zijn om Hem te dienen en door Hem bijzonder gezegend te worden. Deze vier vrienden waren waarschijnlijk nog tieners, maar ze hadden in hun hart een besluit genomen. Maar wat is de les van de beste cijfers? Het lijkt me geen uitnodiging om niet voor je examens te leren. Waarschijnlijk hebben deze jongens ook gewoon hun best gedaan. En ze kregen niet van tevoren de garantie dat ze als de besten uit de bus zouden komen. Maar wie Hem dient, kan wel rekenen op een geopend en verlicht verstand (vgl. Luk.24:45 en Ef.4:18). De wijn van de koning had hun hersens niet beneveld. En ook als we geen waardering krijgen van de mensen om ons heen, kan de Heer onze gehoorzaamheid toch zegenen. Dit is de les van de overgave, die drie van de vier in H 3 duidelijk laten zien - maar dat is jaren later.

Namen worden waargemaakt

Veel christenen kennen de 'heidense' namen van de drie vrienden van Daniël beter dan hun oorspronkelijke, Joodse namen. Die Joodse namen vertellen een verhaal. Daniël betekent 'mijn rechter is God'. Hoewel hij een en andermaal de stoute schoenen aantrekt om (heel beleefd trouwens) een verzoek te doen, wist hij dat de echte beoordeling van alles wat hij deed in Gods handen was. Paulus had die houding ook - hij beoordeelde zichzelf niet eens (1Kor.4:3,4). Wie de neiging heeft op mensen te letten, doet er goed aan deze naam in gedachten te houden. Deze vrienden hadden duidelijk de hulp van de HEERE nodig (Azarja), zoals ook zou blijken toen ze voor de keus stonden om te buigen voor het beeld van 60 el hoog (H 3). En ook al zou geen mens hun genadig zijn (zoals in 1:9), dan nog wisten ze: genadig is de HEERE (Hananja). En door het hele boek bewees ook die laatste naam (Misaël) zich keer op keer: Wie is als God? Dat moest ook Nebukadnezar tenslotte erkennen.

Heidense namen?¹

De Joodse namen vertellen een verhaal, maar de 'heidense' namen ook - op een verrassende manier. De Joodse namen verwijzen allemaal naar de God van Israël en het is zonneklaar dat de nieuwe namen (in 1:7) naar de Babylonische goden moesten verwijzen. Maar als Daniël ze opschrijft, doet hij (waarschijnlijk opzettelijk) iets gek: ze worden verbasterd! Voordat we daarnaar kijken, lezen we eerst uit de Thora: Bij alles wat Ik tegen u gezegd heb, moet

u op uw hoede zijn. U mag niet aan de naam van andere goden denken, die mag niet uit uw mond gehoord worden! (Ex.23:13). Het is duidelijk dat Daniël voor een dilemma stond bij het opschrijven van die vier gegeven namen. Hoe ging hij dat oplossen?

Dat hijzelf de naam Belsazar kreeg (zonder die verdwaalde 't' erin), blijkt uit twee kleitabletten die ons zijn overgeleverd. Een aantal daarvan vinden we in het British Museum en ze zijn van belang voor meer hoofdstukken van dit boek. Enkele malen lezen we op kleitabletten over "Belsazar (eigenlijk Bel-sar-uzur), de opperdienaar van de koning". Diezelfde naam draagt de 'koning' van H 5 en die komen we op de kleitabletten tegen als de kroonprins. In Ur is een kleicilinder gevonden waarop een gebed van Nabonidus² staat. Hier wordt deze Belsazar "mijn eerstgeboren zoon" genoemd. De naam Belsazar betekent Bel bewaart de koning - maar met die 't' erin gaat die betekenis verloren, de naam van de afgod wordt als het ware verdonkeremaand.

Iets dergelijks gebeurt met Azarja. Op kleitabletten komen we viermaal een Ardi-Nebo ('dienaar van Nebo') tegen als dienaar van de koning. Nebo was één van de goden van Babel - door 'nego' te schrijven werd ook deze naam als het ware uitgewist. Mesach is waarschijnlijk een soort samentrekking (we vinden wel een Mesulam-Marduk op kleitabletten), waarbij de naam van de god Marduk in het niets verdwijnt.

Het Istanbul prisma

Deze vijfkantige kleicilinder bevat o.a. vijf lijsten van verschillende groepen mensen in hoge posities. De eerste lijst is die van hofdienaren, dat waren mensen die dicht bij de koning stonden. Op die lijst vinden we Mushallim-Marduk (opziener van slavinnen) als twaalfde, Ardi-Nebo (secretaris van Amel-Marduk (Evil-Merodach in 2Kon.25:27-30) als vijftiende en Hanunu (hoofd van koninklijke handelaren) als nummer 18. Die laatste is waarschijnlijk Hananja, die er in is geslaagd om zijn Joodse naam te behouden.

Dit Istanbul prisma is om meer redenen interessant, want de vijf lijsten hebben mogelijk te maken met de bijeenroeping

van officials in H 3.

Ook Daniël slaagde er trouwens in om zijn oorspronkelijke naam te behouden, zoals blijkt uit 5:12.

Tot slot

Daniël schrijft een bijzonder verslag van een bijzonder ingrijpen van God als hij met zijn drie vrienden aan het heidense hof van Nebukadnezar belandt. God gaat deze mannen gebruiken en voor Daniël heeft Hij een bijzondere taak. In de eerste jaren dient hij de koning - en komt op een hoge positie omdat hij (met Gods hulp) in staat blijkt om de droom van de koning na te vertellen en uit te leggen (H 2). Nebukadnezar wordt opgevolgd door zijn zoon Evil-Merodach, maar die wordt na twee jaar vermoord. Daniël verdwijnt dan naar de achtergrond om in de laatste nacht van Belsazar teruggeroepen te worden om het schrift op de wand uit te leggen. Tijdens de regering van die Belsazar (die regent was in de naam van zijn vader Nabonidus) krijgt Daniël twee visioenen (H 7 en 8). Daarna treedt hij in dienst bij de Meden en de Perzen en krijgt nog twee visioenen, beide als antwoord op gebed en verootmoediging (H 9 en H 10-12). Meer dan 70 jaar verblijft hij aan het hof van verschillende koningen en God gebruikt hem op een wonderlijke manier. Dat is in zijn tienerjaren begonnen met een voornemen in zijn hart (1:8). Zo kan God werken. En mocht je denken dat je niet zo wijs bent als Daniël (dan vind je mij aan je zijde), dan kun je de raad van Jakobus opvolgen: Als nu aan iemand van u wijsheid ontbreekt, laat hij die aan God vragen, die aan allen mild en zonder verwijt geeft en zij zal hem gegeven worden (Jak.1:5). Denk ook aan wat de Heer Jezus zei: Want Ik zal u mond en wijsheid geven ... (Luk.21:15). Het begint allemaal met een voornemen in het hart ...

1 De informatie over de namen en sommige andere zaken heb ik ontleend aan een prachtig boekje van Bill Cooper: The Authenticity of the Book of Daniel (2012, Creation Science Movement).

2 Dat is niet hetzelfde als het zogenaamde 'gebed van Nabonidus', een Qumran papyrus-fragment. Dat heeft een heel andere inhoud, die hier niet besproken wordt.

